

Федерік Даш, Валентина Фроленко
Віра із Федора газів середньовісних
до її часу, такі його поєми:
Знаючі він іє в українській поезії

■ Микола СЛАВИНСЬКИЙ,
лауреат Міжнародної премії
імені Володимира Винниченка
та Всеукраїнської літературної премії
імені Олександра Олеся

25 лютого – 145 років від дня народження Лесі Українки

«В серці знайшла я теє слово чарівне, що й озвірілих в люди повертає...»

Про закохану в нього Ларису Косач поет, перекладач і публіцист Максим Славинський (1868–1945) написав так: «Вона засвоїла всі голівні європейські мови, студіювала світову літературу в оригіналах... Широка думка великої поетеси літала світами, але серце її вірно приковане було неodrивною любов'ю до рідної землі». Перші, майже дитячі, зворушливі почуття розвіялися на злих вітрах життя, однак приятні, лагідні взаємини двох – Лариси/Лесі й Максима залишилися до останніх днів геніальної волинянки.

Тривалий час разом – уже мовби сестра та брат – перекладали лірику Генріха Гейне (вони писали так: Гайнріха Гайне), обговорювали псевдонім, який хотів узяти Максим. Коли згадали його рідне містечко Ставище на Київщині, то відкинули всі вагання й з двох варіантів – Стависький та Ставинський вибрали перший. Саме таємничому М. Ставиському поетеса присвятила «Сон літньої ночі» – перлину своєї інтимної лірики. Максим Славинський, старший на три роки, постійно відвідував Ларису/Лесю та її сестру Ольгу, які мешкали в затишній київській кімнаті на вулиці Стрілецькій, приносив допитливим дівчатам енциклопедії, твори Гете, розвідки про українську історію, зокрема про Хмельниччину...

На той час (а це було 1893 року) поетеса вже утвердила свій псевдонім – Леся Українка. Леся, бо так рідні любили називати її малечку, а Українка – під впливом дядька Михайла Драгоманова, котрий, мешкаючи в Європі, постійно вдавався до прибраного імені – Українець. Поетеса відвідала його в Софії 1894-го, й відтоді світові духовні та інтелектуальні обрії стали для неї ще ближчими, ріднішими, точніше – рідними.

Уже не уявляла себе поза новітньою західною філософією, зокрема ідеями Шопенгауера, а надто ж Ніцше, послідовно утверджувала модернізм не просто як художній напрям, а як стиль життя й світовідчуття та світорозуміння. Перекладала твори Гомера, Данте, Шекспіра й водночас працювала над інтерпретаціями творів Метерлінка, захоплювалася Верленом – тим Верленом, вірші якого Іван Франко зопалу назвав алкогольною маячнею. Поетеса не погоджувалася з таким сприйняттям і трактуванням творчості своєрідного французького лірика, активно пропагувала на рідних теренах найсвіжіші ідеї, несподівані художні пошуки зарубіжних авторів. Ще молодістю вона писала до Михайла Драгоманова, європеїзм котрого сприйняла всім серцем, що Київ тягнеться до західної культури, пропагує її серед інтелігенції. Водночас гурток українофілів, до якого належали Леся Українка та Максим Славинський, ненастанно плевав рідну мову. Саме з їхньої ініціативи вперше сйянули на літературних видноклах такі сьогоденні звичні слова: завжди, палац, промінь, світоч, строкатий, прийдешність...

Леся Українка, як і Ольга Кобилянська, розпросторювала феміністичні погляди, образи й мотиви, присвятила багато творів різним аспектам жіночих трагедій. В одному з листів до авторки повістей «Людина», «Царівна» та «Земля» поетеса з болем констатувала, що чоловіки «дивляться на нас згори вниз або низу вгору, а щоб так просто нарівні – зроду». Обидві письменниці обстоювали європейське

сприйняття людських взаємин, високо цінували в коханні відданість, ба навіть жертвовність. Їхню «духовну спорідненість» (Олена Пчілка) дехто й досі намагається видати за лесбійські нахили, хоча ця містифікація настільки далека від істини, що ніхто з серйозних науковців не бере її до уваги.

1903 року Леся Українка на відкритті пам'ятника Іванові Котляревському в Полтаві зустрілася з багатьма майстрами українського слова, зокрема з Михайлом Коцюбинським, Василем Стефаником, Михайлом Старицьким та Олександром Олесем, якого високо цінувала й не соромилася зізнатися, «що він випередив її jako ліричний поет». Під час веремії буремних літ автор знаменитої поезії «З журбою радість обнялась», 1919-го виїхавши за кордон, не раз і не двічі шукав Лесині європейські стежки...

Максим Славинський, уже відомий громадський та політичний діяч, представник УНР у Празі (1919-го його заочно призначили міністром іноземних справ), перебуваючи за межами України до 1945 року, не раз подумки повторював присвячені йому шедеври поетеси «Горить моє серце», «Стояла я й слухала весну», «Сон літньої ночі» та «Хотіла б я піснею стати», перечитував твори західних авторів, яких любила (нерідко й перекладала) Леся Українка. Імена багатьох із них за радянських часів не згадувалися або згадувалися лише в негативному контексті. Стосувалося це французького лірика Рембо, німецького драматурга Гауптмана, польського символіста Пшибишевського, норвежця Ібсена...

Сверджувалося, що Леся Українка читала й пропагувала хіба що марксистські брошури (про Шопенгауера, Ніцше, К'єркегора чи Фрейда/ Фройда й мови не було), не друкувалася навіть в академічних збірках творів її драматична поема «Бояриня», прем'єру якої бачив Симон Петлюра, замовчувалися дружні взаємини геніальної поетеси та «буржуазного націоналіста» Максима Славинського, ігнорувалися її приятне ставлення до Володимира Винниченка та висока оцінка творчості Олександра Олеся.

Листування Лесі Українки оприлюднювалося з купюрами, перекручувалося або спотворювалося там, де йшлося про її європейські погляди або студіювання західної філософії. Так, в одному з листів розповідається про захоплені оплески поетеси під час виступу звичайнісінького сербського оркестру. Що ж зворушило загалом стриману авторку багатьох «крицевих» віршів? Виявляється, що тоді виконувалася мелодія національного гімну «Ще не вмерла Україна»...

І сьогодні ще не маємо повного, вивіреного за рукописами, справді академічного видання спадщини Лесі Українки (так само, як не з'явилося друком свого часу обіцяне владою стотомне зібрання творів Івана Франка), бракує досліджень про світові обрії її світогляду. Скромно відзначається нинішня ювілейна дата геніальної поетеси – 145 років від дня її народження. Не пішли до читачів бодай невеликі за обсягом томики лірики, не зацікавилися театри драматичними творами «У пущі», «Камінний господар», «Блакитна троянда», «В катакомбах», «Кассандра», «Оргія», «Адвокат Мартіан», «На полі крові», «Бояриня», а також знаменитою «Лісовою піснею», де є такі рядки: «В серці знайшла я теє слово чарівне, // що й озвірілих в люди повертає».

сприйма
сприйма
уска
прис
ни с
згоря
, за
я пок
оре
мене
IX
подоро
можли
себі
висо
місця
прив
едир
прі
жар
за
поши
не
не
об
ни
чому
спог